

DE WET BEDREIGDE UITHEEMSE DIERSOORTEN

MARTIN V.D.BERG & ED VELING

In dit artikel willen wij aandacht besteden aan diersoorten van streken die niet meer binnen ons "Groot-Amsterdam" vallen. Niettemin was het toch mogelijk om veel uitheemse vogelsoorten behalve in "Artis" op een andere plek in ons "rayon" waar te nemen: op onze nationale luchthaven Schiphol in min of meer levende lijve, meestal opgepropt met soortgenoten in een te klein kooitje wachtend op verder transport in een van de goederenhallen. Zo was het in ieder geval tot voor een aantal jaren. Sindsdien is daar wel enige verandering in gekomen. Over de wetgeving die deze zaken heeft aangepakt willen wij iets vertellen: namelijk de Wet bedreigde uitheemse diersoorten (Wet b.u.d.) van 8 januari 1975, die in werking is getreden op 16 juli 1977.

Heel in het kort regelt deze wet de wijze van bescherming van een vrij groot aantal op lijsten vermelde soorten. Hoewel het lange lijsten zijn, maken de vogels daarop niet meer dan 13% van het totaal aantal soorten vogels op aarde uit. Wel moet worden opgemerkt dat de op deze wijze beschermde vogels tot de meest interessante voor de handel behoren en over het algemeen fraai getekend zijn. Opgenomen zijn bijvoorbeeld niet alleen veel kleurige tropische soorten zoals 57 soorten papegaaien, 3 toerako's, een groot aantal neushoornvogels, de rotshanen, 3 soorten pitta's, de paradijsvogels, maar ook vrijwel alle roofvogels en uilen, de pinguïns, de casuarissen, de albatrossen, de pelikanen (met uitzondering van de Bruine), de fregatvogels, veel soorten reigers en ibissen, de tragopanen en bijna alle kraanvogels. Als het goed is dan zijn deze soorten niet meer op Schiphol en in de handel te "observeren".

Daarnaast zijn zo'n 400 zoogdieren en enkele honderden reptielen, amfibieën en vissen op de lijst gezet als bedreigde diersoort.

De Wet b.u.d. bevat twee verbodsartikelen: artikel 2 regelt de bescherming van levende bedreigde diersoorten met als verbodsbepalingen "het onder zich hebben, het te koop aanbieden en het verkopen of afleveren van beschermde uitheemse diersoorten". De bescherming van deze dieren via de beperking van de handel in dode dieren en herkenbare delen van deze dieren wordt geregeld in artikel 3 van de wet. Dit artikel stelt dat het verboden is "dode beschermde dieren of delen daarvan ter verkoop voorhanden te hebben, te koop aan te bieden, te verkopen of af te leveren". Het belangrijkste verschil tussen beide artikelen is het begrip "onder zich hebben" in artikel 2. Hieronder valt ook het privé-bezit van een beschermd levend dier. De invoering van dit begrip is dan ook hoofdzakelijk bedoeld om het opbouwen van verzamelingen van exclusieve levende dieren tegen te gaan. Dat het "onder zich hebben" niet verboden gesteld is voor dode dieren en herkenbare delen hiervan, kan enerzijds als een lacune in de wet ervaren worden, omdat de incidentele handel in bijvoorbeeld kostbare huiden op deze manier ontdoken kan worden. Anderzijds zou een opname van deze beperking een controle vereisen die zich tevens uitstrekt tot het particuliere bezit, hetgeen grote administratieve problemen voor de overheid zou kunnen opleveren. Feit is echter wel dat de overheid met de genoemde verboden in artikel 3 in staat is om de grote openlijke handel in herkenbare delen (bijv. huiden) op de nederlandse markt tegen te gaan.

De nationale Wet b.u.d. is in 1975 eigenlijk een afleiding geweest van de bepalingen van de Overeenkomst inzake de internationale handel in bedreigde in het wild levende dier- en plantensoorten (de zogenaamde Washington Conventie). Op enkele punten verschilt de Wet b.u.d. echter principieel van de Washington Conventie. De Washington Conventie kent drie lijsten (Appendices). Lijst I bevat die soorten die voor volledige bescherming in aanmerking komen. Met andere woorden de handel in de, op deze lijst, genoemde soorten (bijvoorbeeld Sneeuwluiwaard) is geheel verboden in alle betrokken landen. Lijst II bevat die soorten waarvan een beperking van de internationale handel noodzakelijk is. Soorten die op deze lijst staan kunnen in de deelnemende landen wel verhandeld worden via een vergunningstelsel. Dit is overigens een van de redenen geweest voor Nederland om een eigen wetgeving te maken, daar men door de EG-bepalingen enerzijds een vrij grensverkeer zou dienen na te streven, an-

derzijds wel zo realistisch is te beseffen dat lang niet alle EG-landen hun grenzen streng zullen controleren op de handel met deze vergunningen. Op lijst III kunnen deelnemende landen dier- en plantensoorten plaatsen die in het betreffende land met uitsterven bedreigd worden, maar in de rest van hun areaal nog algemeen voorkomen. De drie genoemde lijsten hebben betrekking op zowel levende als dode dieren, herkenbare delen en produkten ervan. De Wet b.u.d. kent op dit moment slechts twee lijsten. De eerste lijst behoort bij artikel 2 van de wet en is in werking getreden op 16 juli 1977. Deze lijst wijst dus uitsluitend de levend beschermde diersoorten aan. De tweede lijst behoort bij artikel 3 en trad in werking op 6 september 1980 (dode dieren en herkenbare delen). Bij artikel 3 horen tevens de bij artikel 2 genoemde soorten, zodat op dit moment een groot aantal soorten zowel dood als levend beschermd is. Dat het na elkaar effectief worden van twee verbodsartikelen met verschillende lijsten tot merkwaardige juridische bepalingen kan leiden, mag het volgende voorbeeld illustreren. In de levende dierenhandel is slechts één pythonachtige (de Tijgerpython) beschermd, terwijl in de lederhandel (dode dieren en herkenbare delen) alle soorten pythons beschermd zijn. Zo kan het theoretisch voorkomen dat bij een handelaar in lederwaren zijn pythontassen in beslag genomen worden, terwijl zijn buurman, een dierenhandelaar, dezelfde pythonsoorten levend voor het raam exposeert en ongestraft blijft.

Overigens is dit slechts één van de merkwaardige regelingen van "onze" wet b.u.d. Bij de opzet van de Wet b.u.d. zijn er door de juristen van CRM (het uitvoerend Ministerie) op grote schaal fouten gemaakt. De grootste en opvallendste blunder was wel het domweg vergeten van een verbod op de in- en export in artikel 3. Bij inwerkingtreding van dit artikel bleek dan ook spoedig dat de douane op Schiphol niets kon doen, bij in- of uitvoer op de luchthaven van de betreffende dode dieren of delen. Deze zendingen konden juridisch pas aangepakt worden als ze op nederlands grondgebied bij de handelaar in zijn bedrijf aanwezig waren. Het is misschien dan ook onnodig er op te wijzen dat het betreffende Ministerie zichzelf een hoop werk op de hals gehaald heeft door deze juridische blunder. Gepoogd wordt echter via een "nood"wetswijziging op korte termijn, dit te herstellen. Een groot aantal lacunes in de wet wordt overigens gedekt door een uitgebreide wijziging die in de komende jaren aan de Staten-Generaal zal worden aangeboden. In deze wijziging zal ook de Washington Conventie verwerkt worden, waarbij de Wet b.u.d. twee soorten lijsten analoog aan lijst I en II van deze Conventie zal krijgen.

Hoe worden de lijsten van beschermde diersoorten nu opgesteld? Een wetenschappelijke adviescommissie adviseert de Minister welke soorten voor bescherming in aanmerking komen. Deze deskundigen hebben zich in het begin hoofdzakelijk laten leiden door de soortenlijsten I en II van de Washington Conventie. Daarnaast zijn door deze commissie soorten toegevoegd aan de lijst, waardoor de bescherming van hele groepen dieren in Nederland een feit werd. Zo zijn in Nederland alle soorten apen, krokodillen en kolibries beschermd. Deze bescherming gaat dan ook verder dan de Washington Conventie waarbij de soorten gespreid zijn over de drie lijsten, al naar gelang prioriteit van bescherming.

De opsporing van de bij deze wet strafbaar gestelde handelingen wordt verricht door politie, douane en ministeriële opsporingsambtenaren. Gezien het grote aantal diersoorten dat op de lijsten voorkomt, is deze wet voor een "normale" politie of douaneman haast niet uitvoerbaar. De determinatie van de dieren stelt hen voor grote problemen. Dit is de reden dat de afdeling Fauna en Flora van het Ministerie van CRM bijzondere opsporingsambtenaren voor deze wet heeft. Momenteel werken hier drie beroepskrachten (inspecteurs uitheemse dieren). Daarnaast zijn door de Minister circa twintig onbezoldigde Controleurs Wet b.u.d. door het gehele land aangesteld. Deze opsporingsambtenaren zijn een Wet b.u.d.-variant van de Controleur Vogelwet 1936. Het "vak"-terrein van de Wet b.u.d. opsporingsambtenaren is echter veel groter dan dat van hun collega's van de Vogel- of Natuurbeschermingswet. Praktisch gezien moeten zij van vrijwel iedere handelsvorm met uitheemse diersoorten op de hoogte zijn, zodat zij in voorkomende gevallen de politie en douane kunnen assisteren. De

praktijk heeft de laatste jaren echter uitgewezen dat de Ministeriële opsporingsambtenaren een zelfstandiger rol zijn gaan spelen bij de uitvoering van deze wet, waarbij de politie dan ter ondersteuning optreedt. Globaal strekken de controle- en opsporingsactiviteiten zich over de volgende handelsvormen uit: handel in levende dieren (zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën en vissen), in lederwaren (krokodillen, varanen en wurgslangen), in bont (zeehonden, wolf, wilde katachtigen), in opgezette tropische vlinders en in koralen. In de toekomst zal met de wetswijziging dit gebied nog meer uitgebreid worden met het beschermd verklaren van planten (onder andere cacteeën en orchideeën) en lagere ordedieren. Gelijk met deze wetswijziging zal Nederland de Washington Conventie ratificeren.

De controle in Amsterdam en omgeving wordt momenteel verricht door 5 tot 7 Wet b.u.d.-opsporingsambtenaren. De controle op Schiphol neemt een belangrijke plaats in, omdat het stoppen van een zending levende dieren op een plaats als de luchthaven gemakkelijker is, dan het opsporen van deze zending ergens in het land. Sinds de inwerkingtreding van artikel 3 worden in Amsterdam behalve dierenwinkels ook de luxe winkels in bont en lederwaren gecontroleerd. Dit laatste heeft onder andere tot gevolg gehad dat in de Kalver- en Leidsestraat vrijwel geen lederwaren van beschermde soorten meer te koop worden aangeboden. De Wet b.u.d. heeft er de afgelopen 3 - 4 jaar ook voor gezorgd dat bijvoorbeeld de apenhandel in Nederland tot nul gereduceerd is. Ook zeldzame papegaaiachtigen zoals Hyacinth Ara's, en diverse met uitsterven bedreigde amazone papegaaien worden niet meer in de dierenhandel aangetroffen. Het zou naïef zijn om te verwachten dat daarmee de totale handel in zeldzame diersoorten afgelopen is. Een fanatieke verzamelaar kan met veel geld beslist nog vele zeldzame beschermde soorten bemachtigen. De "grote" dierenhandel is er echter mee gestopt, om de eenvoudige reden dat door de bescherming de prijs hoger en het risico betrappt te worden steeds groter wordt. Omdanks de vele fouten in de Wet b.u.d. lijkt het doel van de wet, afname van de handel in met uitsterven bedreigde diersoorten, toch bereikt te worden.

Referenties:

Tim Inskipp & Sue Wells; Nederlandse bewerking Wim Bergmans, 1981.
Internationale handel in wilde dieren en planten.
Reeks "Natuur en milieu" nr. 16, Stichting Natuur en Milieu, Utrecht.
(te verkrijgen door storting van f 15,75 inclusief porto, op giro 9933 ten name van Natuurmonumenten te 's Graveland, onder vermelding van "Internationale handel in wilde dieren en planten").

Informatie

Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk,
afdeling Fauna en Flora,
Sir Winston Churchill laan 362
Postbus 5406
2280 HK RIJSWIJK
telefoon 070 - 949233

